

TURCICA. REVUE D'ÉTUDES TURQUES. *Tome XVIII (1986)* ve *Tome XIX (1987)*. *Publiée par l'Université des Sciences Humaines de Strasbourg et l'Association pour le développement des études turques*. Satışı üstlenen Belçika'daki Leuven kentindeki Editions Peeters. Her iki sayının da ederi, 1500 Belçika Frankıdır.

Bilim dünyasına çıkışından beri gösterdiği istikrarlı tutumu ve karşılaştığı her türlü sorunu kısa bir süre içinde çözümledikten sonra yeni bir sayı olarak çıkan bu dergi, Fransa'nın doğu çalışmalarında, *Journal Asiatique* adlı asırdide dergi ile başlattığı müstesna geleneğin bir uzantısıdır. Şark dünyasının değişik özelliklerine dair yayınladıkları dergileri sürdüren Fransız araştırmacılar, Türk dünyasına ait çalışmaların belirli bir hız kazanması üzerine, batı dünyasında ilk kez böyle bir dergi çıkardılar. Makalelerin üç önde gelen Avrupa dilinde (Fransızca, Almanca, İngilizce) yazılmış olması, geniş bir bilimsel çevreye yayılmasında etkili olmaktadır. Türk dünyasına hiç bir ilgi duymadığına yakından tanık olduğum bazı araştırma merkezlerinde doğubilime ait daha nice süreli yayını görmemiş olmakla beraber, *Turcica* dergisi muhakkak ortaya çıkar, bu nedenle Osmanlı dönemi başta olmak üzere, Türk tarihinin derinliklerinden gelen etkinlikler, değişik evreleri içinde ele alınır. Osmanlı tarihi ve kültürü çalışmaları dergi içinde ağırlıklıdır. Bunda da en büyük sebep, eldeki kaynakların çok olması ve Fransa'nın büyük bir ilişki hızı içinde, çok değişik türdeki malzemeyi kitaplıklarına, arşivlerine, müzelerine, resmî dairelerine kazandırmasından ileri gelir. Bir Marsilya Ticaret Odası Arşivi, Osmanlı Bankası Arşivi gibi resmî kuruluşlar dışı merkezlerde, hâlâ tarihimizi, ekonomimizi, sosyal yapımızı, ticaret âlemindeki yerimizi tanıtabilecek kaynaklar bulunmaktadır. Bu zengin geleneğin devamcısı bir ülkeden, böyle kıymetli bir kalıntının çıkması şaşırıcı değildir. Dergi, kendi vatandaşları kadar, Türk dünyasına eğilmiş ve üç Avrupa dilinde yazabilme niteliğine erişmiş araştırmacılara da her zaman için açıktır. Böylece de, hiç beklenmedik konular birbiri peşisıra, dergide görülmektedir. Böyle düzenli bir derginin fihristi her zaman için yararlı olur. Çok kısa bir süre sonra yayınlanması kaçınılmaz olan yirminci sayıda veya hemen akabinde, düzenli bir kılavuzun bulunması araştırmacılar için her zaman yararlı olacaktır. Yirmi sayı içinde çıkmış birbirinden kıymetli araştırmaları, zannıma göre özel kitaplığında tam takım bulunduran bir araştırmacı bile hatırlayamaz. Ayrıca her bir sayısını yeni gören araştırmacı, meraklı, kütüphaneci, kitapçı her zaman için böyle bir gereksinmeyi duyacaktır. Bu çalışmalardan, şimdi elimizde bulunan iki sayıdakileri şöyle sıralayabiliriz :

Sayı XVIII (1986): Benjamin Arbel-Gilles Veinstein, "La fiscalité vénéto-chypriote au miroir de la législation ottomane : le *Qânunnâme* de 1572", s.7-51. Osmanlı döneminde meydana getirilen bir kısım kanunların mahiyeti üzerinde duran batılı araştırmacılar, hangi yasaların derlendiği ve düzenlemelerin neye göre yapıldığı üzerinde uzun zamandan beri durmaktadırlar. Burada, Kıbrıs adasının Osmanlı yönetimine girdikten sonra yapılan yazım işlemi ve sonunda meydana getirilen 'Kanun-nâme-i Cezîre-i Kıbrıs' esas alınarak uygulamanın esasına inilmiştir. Ankara'daki Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğünde bulunan defterin tarihî değeri uzun zamandan beri bilinmekle beraber bir bütün olarak ele alınmadı. Yer ve kişi adlarının okunmasındaki güçlük kadar, terminolojilerin zorluğundan kaynaklandığı için şimdi bu araştırma ilerde yayın niyetinde olana iyi bir kılavuz olacaktır.

Suraiya Faroqhi, "Town officials, *Timar*-holders, and taxation: The late sixteenth-century crisis as seen from Çorum", s.53-82. Tapu Defterleri diye tanıdığımız serinin bütün detayları üzerinde yıllardan beri çalışmalarını sürdüren sayın Faroqhi, bu sefer Çorum şehri üzerinde durmaktadır. Bu sefer elindeki en kıymetli malzeme bu şehrin kitaplığında bulunan bir Kadı Sicil Defteridir. XVI. yüzyıl sonuna ait bu defterdeki kayıtları, daha önceki araştırma ve belgeleri ile karşılaştıran araştırmamızın ulaştığı sonuçları güçlendiren bazı belgeleri katmasını beklerdik. Dipnotlarında kıymetli kaynaklar ile basılmakta olan eserleri de haber veren bu çalışmanın daha başka uzantıları da muhakkak ki peyderpey ortaya çıkacaktır.

Ayda Arel, "Image architecturale et image urbaine dans une série de bas-reliefs ottomans de la région égéenne", s. 83-117. Dergi içinde bazan sanat tarihi araştırmalarına da yer verilmekte ve eklenen bir takım resimler ve gravürler, dergiye özel bir hava getirmektedir. Sanat tarihçileri her zaman bulduklarını görüntülerle süslemeyi kaçınılmaz bir vazife saydıkları için, okuyanların her zaman merakını, böyle görüntü vermek fırsatından yoksun bulunanların da gıbtasını çekmektedirler. Ege bölgesindeki süsleme sanatlarının bir yönünü meydana çıkarırken aynı zamanda mezar taşları üzerinde duran araştırmacının İzmir görüntülerine dair verdiği bir dizi gravür, tarihçilerin çok işine yarayacaktır. Bir de bunların tarihsel evresi üzerinde durmasını bekleriz. İzmir'in zengin tarihinin özel bir yönünü aydınlatan çalışmadır.

Linda Suny Myrsiades, "Adaption and change: The origins of Karagkiozis in Greece", s. 119-136. Karagöz adlı Türk kültür uzantısına uzun zamandan beri ortak olmağa çalışan Yunan kültüründe, bu kavramın geçirdiği evreler, belirli bir tarafsızlık ilkesi içinde açıklanmağa çalışılmıştır.

Michel Balivet, "Un épisode meconnu de la campagne de Mehmed Ier en Macédoine: l'apparition de Serrès (1416/819 H)", s. 137-146. Bizans kaynaklarındaki bilgileri karşılaştırmalı bir eleştiri ışığı altında Türk kaynakları ile karşılaştıran Balivet, az bilinen bir döneme eğilmiştir.

Ammon Cohen, "The expulsion of the Franciscans from Mount Zion. Old documents and new interpretation", s. 147-157. Katolik mezhebi içinde etkili bir tarikat olan Fransızca rahiplerin, Kutsal Yerler'deki tutumları ve yarattıkları bazı siyasal olaylar, müellif tarafından Kudüs'deki Şeriyeye Sicillerine göre işlenmiş ve şimdiye kadar hep tek taraflı yapılan incelemelere yanıt vermiş bulunmaktadır.

Frederick de Jong, "The Turks and Tatars in Romania. Materials relative to their history and notes on their present-day condition", s. 165-189. Balkan ülkeleri arasında en geniş Müslüman topluluklardan birini barındıran Romanya'nın Dobruca taraflarında meskûn bulunan Türk ve Tatar toplulukları üzerinde durulmuştur. Tarih içindeki uzantılar eleştiri süzgecinden geçtikten başka, yerel birtakım gözlemler ve canlı tanıklar da tedarik edilerek, sosyal toplulukların dinî varlıkları ele alınmıştır. Altı aded fotoğrafta, muhtelif camilerin görüntüleri bulunmaktadır.

Rémy Dor, "Les Kirghiz de Turquie", s. 191-202. Kırgızların en eski topluluklarından başlayarak şimdi ulusal hudutlarımız içinde yaşayan uzantılarına kadar birleştirici bir araştırma kaleme alan araştırmacı, araya giren uzak mesafelere rağmen, kültür uzantılarının kalıcılığına değinmektedir.

Son kısımda "Chroniques et bibliographies" bulunmaktadır ve sırasıyla Gérard Groc, "Les mutations du XIXe siècle Ottoman à propos d'un ouvrage récent" adlı yazısında 1980

ylında toplanan Osmanlı İktisat ve Sosyal Tarihi Kongresi tutanakları üzerinde dururken, Robert Olson "The Young Turks and the Jews: A historiographical revision" adlı çalışmasında, Jön Türkler hareketi içinde Selânik şehrine kadar uzanan bir etkinlik ve bunun harici ilişkisi üzerinde durmaktadır (s. 219-235). Konu ile ilgili zengin kayıtlar dip notlarını doldurmaktadır. Derginin geleneği olan tanıtma yazıları bu sayıda da belirli bir yer kaplamaktadır.

Sayı XIX (1987): Colin Imber, "The Ottoman dynastic myth", s. 7-27. Osmanlı soyunun geçmişi ve bunun belirli bir efsane içinde gelişmesine dair yapılan çalışmaların bir uzantısı olan bu makalede, kroniklerin ve kaynakların sıkı bir eleştirisi yapılmıştır.

Nicolas Vatin, "Itinéraires d'agents de la Porte en Italie. (1483-1495). Réflexions sur l'organisation des missions ottomanes et sur la transcription turques des noms de lieux italiens", s. 29-50. Cem Sultan olayı üzerine geniş kapsamlı bir eser de hazırlamış olan araştırmacı, bazı belgeleri sırası geldikçe yayınlamaktan öte, şimdi de Osmanlı belgelerinde zikredilen İtalya yarımadasına ait bir kısım yerel isimler üzerinde durmakta ve geçirdikleri semantik özelliklere işaret etmektedir. Makalenin sonuna konan bir harita üç Osmanlı iki de batılı habercinin geçtikleri yolları işaret etmektedir. Bunun daha detaylı hazırlanarak, küçük yerleşim birimlerinin de gösterilmesini beklemek yanında, müellifin malzemesini tamamlamasının bu olaya açıklık getireceğinin beklentisi içindeyiz. Araştırma içinde verilen listeler, Osmanlı yazımı ile birlikte, batılı dillerinde de yer isimlerinin nasıl bir değişiklik geçirdiği görülmektedir.

David Kushner, "The place of the Ulema in the Ottoman Empire during the age of Reform (1839-1918)", s. 51-74. Osmanlı eğitim sisteminin yirminci yüzyıla girerken geçirdiği önemli evreyi temel araştırmalara dayanarak yapılan incelemedir.

Paul Dumont, "Les transformations sociales dans l'Empire Ottoman (Fin du XIXe début du XXe siècle). Bilan des recherches en cours", s. 75-94. Nüfus değişimlerinin Osmanlı Devleti içinde ne gibi etkinliği olduğu son yıllarda klasik döneme ağırlık olarak gelişmekte iken, bu araştırmada sayın Dumont, asırımıza girildiği sırada karşılaşılan nüfus değişimleri, şehirlerin gelişimi ve bunun sosyal yapıya etkisine değinmektedir.

Bernard Lory, "Une communauté musulmane oubliée: les Pomaks de Loveç", s. 95-117. Balkanların zenginliği, tarih ötesi çağlardan başlayıp her bir evrede elde edilen bir takım özelliklerden meydana gelmiştir. Araştırmacı burada her bir kültürün izini taşıyan Lofça pomaklarının kültürel varlığını bilimsel verilerin ışığı altında sunmaktadır. Ekli küçük bir harita yararlıdır.

Boško Bojovič, "Dubrovnik et les Ottomans (1430-1472). 20 actes de Murâd et de Mehmed II en médio-Serbe", s. 119-173. Dubrovnik arşivinde bulunan belgelere eğilme ve başarılı eserler vermede her zaman başarılı olan araştırmacılar, birbirlerini tamamlamakta ve bu çalışmalarını çoğu kez batılı dillerde yayınladıkları için, öğrenilmesi çok zor olan Balkan dillerine eğilmeyi de meslektaşlarına ihtiyaç bırakmamışlardır. Dubrovnik ile Osmanlı Devleti arasındaki ilişkilere sık aralıklarla eğilen tarihçilerden başka belge araştırmacılarının da sayılarının her zaman çoğalması detay sayılan çok özelliği bilim dünyasına tanıtmaktadır. Yirmi belgenin incelendiği ilân edilmekle beraber, dipnotlarında belirtilenler ve atıf yapılanlarla birlikte bu sayı çok daha fazlalara çıkmaktadır. Fotokopi konulmamış olması belgeler hakkında bir görüntüye sahip olunmasına engel sayılmaz. İlerki bir çalışmada bu kapatılabilir. İhmal edilmeden konan bir lüगतçe çok yararlıdır.

Jean-Louis Bacqu -Grammont, "Sur deux lettres de Ferdinand Ier   Ibrahim Pa a", s. 175-193. Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi'nde bulunan belgeleri yıllardan beri değerlendiren araştırıcı, Şimdi I. Ferdinand'ın iki aded mektubunun neşrini, zengin kaynaklarla karŐılaŐtı-  
nıp incelemiŐtir. Ibrahim PaŐa'nın g cml  iktidar döneminde gelen belgelerin  eviri yazısı ile birlikte,  aędaŐ kayıtları ihmal edilmeden karŐılaŐtırılmıŐtır.

Eliezer Tauber, "Four Syrian manifestos after the Young Turk Revolution", s. 195-213. Yirminci yüzyıl baŐlarında Türkiye'de meydana gelen siyasal parti bolluğu bütün  ev-  
resini de sarmıŐ ve yaratılan çok sayıdaki siyasal demekler etkin olmuŐtu. Şimdi bir kısım Suriye yöresi partiler ele alınmıştır.

Louis Bazin, "Des mots, des gens et des choses" anabaŐlıęı altında baŐlayan bir kısım içinde "Un concept chamanique "Altaique": Sur, *force psychique*", s. 215-223 adlı makalesin-  
de Orta Asya kültürünün az bilinen bir özelliğine dikkati çekmektedir.

Nicoar  Beldiceanu — Ir ne Beldiceanu-Steinherr, "Une mesure ottomane d'origine balkanique pour les liquides: le * apur*", s. 225-245. Tahrir Defterleri üzerinde, arkası kesil-  
meyen bir çaba ile her zaman  zg n bir ürün ile karŐımıza çıkabilecek olan kar-koca araŐ-  
tırcılar, bir içecek ölüsünden hareketle, yapılan yayınları bir kere daha elden geçirmekte ve uygun görmedikleri okuma tarzını ortaya koymaktadırlar.  l  ve ağırlık üzerine dergi-  
de görülen çalışmaların bir uzantısıdır. Verilen fotokopiler sayesinde taramamıza imk n ol-  
mayan kayıtları istifadeye sunmaktadırlar.

Victor Ostapchuk, "The publication of documents on the Crimean Khanate in the Topkapı Sarayı : The Documentary Legacy of Crimean-Ottoman Relations", s. 247-276. Kırım Tarihinin  zellikleri araştırma konusu olurken Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi'nde bu-  
lunan kalıntılar hiç bir zaman ihmal edilemez. Bundan dolayı elli yılı aŐkın bir zamandan beri Kırım hanlarının meydana getirdikleri belgeleri incelemekte olan araŐtırcılara her ne-  
silde yeni bir kişi katılmaktadır. Bunlar arasına katılan müellif, 1978 yılında Fransa'da ya-  
pılan bir yayından hareket edip, yeni metotlar teklif ederek belgelerin  z m  üzerinde durmaktadır. Böyle çok yönlü bir araŐtırmanın gerçekleŐmesi Türk tarihi araŐtırmalarında çok enderdir. Sayın müellifin giriŐtięi ve daha bir süre devam ettireceği anlaŐılan  alıŐ-  
maları, arŐivimizin değerini daha etraflıca ortaya çıkaracaktır. Ayrıca Kırım arŐivinin nerele-  
re dağıldığını da araŐtırmaktadır. Tarih kadar kültür tarihimiz açısından da çok yararlı bu çalışmanın devamını beklenir.

Vincent Fourniau, "Quelques sources concernant l'histoire agraire de  zbek   partir du XVIe si cle", s. 277-301. Özbekistan'da gerçekleŐtirilmesi pl nlanan tarih geliŐmesinin tarihsel esasını inceleyen bu eserde, ülkenin tarihine ve toprak yapısına dair araŐtırmaların karŐılaŐtırılmalı bir kaynakçası verilmiŐtir.

Tanıtma yazıları burada da ihmal edilmemiŐ ve alanı ile ilgili yayınları tahlil eden eserler bu arada tanıtılmıŐtır. Türk dünyasının çeŐitli özelliklerini açıklığa kavuŐturan eserle-  
rin bu sayfalarda konu edilmesi, sonraki nesillere klavuz olacak mahiyettedir.

Bu satırları yazdığım sıralarda yirminci sayısının bilim dünyasına verildiğinden haberdar olduğum derginin geniş bir içerik hazırlanarak daha geniş bir kitleye tanıtılmasını beklemekteyiz. İlk onbir sayısının Zeki Arıkan tarafından hazırlanan dizini (*Belletem* No. 185) daha geniş bir kitleye tanıtılması zamanı gelmiştir. Güzel baskısı, kullanılan kağıdı, kapa-

ğında bulunan motifleri ile her zaman takdir kazanan bu derginin daha uzun seneler başarılı yayını ile alanında tek kalacağı şüphesizdir. Aynı dönemlerde çıkarılan bir takım benzer dergilerin zorluklarına tanık olduğça, böyle bir başarıyı kutlamamak mümkün değildir. Belirli dönemlerde bazı konuları arka arkaya çıkaran dergi, ülkelerin Türkolojiye kazandırdığı araştırmacı ve eserleri dizisinden sonra, şimdi uzunluk ve ağırlık konularına dair seri yazılar ile doludur. Bundan sonra da yeni konuların birbirini izleyeceği şüphesizdir.

PROF. DR. MAHMUT H. ŞAKIROĞLU

